

Miloš Arsić

Novi Sad

KVALITET RAZVOJA I USAVRŠAVANJA U SPORTU KOD MLADIH UZRASNIH KATEGORIJA

1. UVOD

Sport je manifestacija u ponašanju pojedinaca, grupa i zajednica, koja ima funkciju da obezbedi neku vrstu prestiža. Sport je, zbog svoje etiologije i generičke suštine, dijalektički povezan sa drugim društvenim pojavama. Najznačajnije među njima su: igra, razonoda, rekreacija, slobodno vreme (dokolica), odmor i sl. Igra je pojava, koja po prirodi stvari pripada detinjstvu i predstavlja instrument za učenje. Igru i sport razdvaja "tanka nit". Efekat igranja se ogleda kroz zadovoljstvo, koje ono pruža. Onog trenutka, kada igrački efekti počnu da se manifestuju putem težnje za ostvarivanjem željenog rezultata, igra prerasta u sport.

Savremeni način života utiče na smanjenje intenziteta fizičkih aktivnosti. Da bi umanjili negativne uticaje fizičke neaktivnosti, ljudi pribegavaju raznim vidovima fizičkog vežbanja. Jedan od najpopularnijih načina fizičkog angažovanja je sportska aktivnost.

Organizacija sportskih aktivnosti, stepen obrazovanja stručnog kadra i efekti bavljenja sportom u našoj zemlji su na niskom nivou. Da bi se prevazišli ovi problemi, neophodno je sagledati sve uzroke i posledice ovakvog stanja u sportu kod nas. Ovaj rad je pokušaj, da se stručnoj javnosti ukaže na trenutne probleme u sportu i predlože konkretni potezi u narednom periodu. Problematika kvaliteta razvoja i usavršavanja u sportu kod mladih uzrasnih kategorija bi mogla da počne da se posmatra iz jednog novog ugla i uz više pažnje kompetentnih stručnih lica.

2. MATERIJAL I METODE

Svako dete voli da se igra. Ljubav prema igri ih u dobroj meri opredeljuje na bavljenje raznim sportovima tokom školovanja i obrazovanja. Osim ljubavi prema sportu, postoje i drugi aspekti, koji utiču na početak sportskog angažmana kod mladih. Neki od društvenih aspekata, pored ljubavi prema sportu (emocionalni aspekt), su:

☞ ugled mladog sportiste među vršnjacima (socijalni aspekt)

☞ ekonomski interes roditelja (ekonomski aspekt)

☞ zdrav režim života (zdravstveni, fiziološki aspekt)

Upućivanje dece u sportske klubove je inicirano, uglavnom, od strane roditelja. Ipak, nisu retki slučajevi da deca samostalno izraze želju za treniranjem nekog

sporta. Neka deca su dobro vođena i usmeravana od strane roditelja, trenera i školskih pedagoga. U takvim slučajevima, ni napredak dece u sportu ne izostaje. Uspeh i napredak u sportu ne dolazi “sam po sebi”. Neophodno je puno truda i odricanja, da bi se postigli određeni rezultati. Međutim, postoje sekundarni faktori, koji mogu da utiču na uspeh sportiste i na te faktore ne može da utiče sam sportista. Kod nekih sportista su uticaji sekundarnih faktora blagonakloni i doprinose napretku.

Kod drugih sportista, uticaji tih faktora su negativni i efekti tih faktora se manifestuju kroz loše sportske rezultate, narušavanje zdravlja sportiste ili čak kroz prestanak sportskog angažmana. Zbog negativnih uticaja pojedinih faktora, u periodu odrastanja, mladi sportisti nailaze na razne probleme, koji im otežavaju sportske uspehe i zbog kojih većina poklekne na svom putu ka sreći. Neki od faktora, zbog kojih mladi sportisti prestanu da se bave sportom, su: emocionalni stres mladog sportiste (nebriga i indiferentnost roditelja za napredak deteta), propusti u trenažnom procesu (nestručnost trenera), izostanak stručne komunikacije sportskih i vaspitno-obrazovnih ustanova i sl. Zbog nebrige o potrebama deteta ili pogrešnih postupaka tokom vaspitanja i usmeravanja, dolazi i do najgorih slučajeva (potpuni prestanak školovanja, razni oblici razvrtništva, narkomanija, alkoholizam i dr.).

Da ne bi došlo do negativnih posledica neslućenih razmera, moraju se učiniti konkretni i promišljeni potezi, uz sistematičan pristup, sa jasnim ciljevima i po unapred utvrđenom planu i programu edukacije. Edukacija mora da obuhvati i mlade sportiste i sve ostale činioce, koji utiču na njihov razvoj (treneri, školski pedagozi, roditelji i ostali činioци u društvenoj sredini, u kojoj se kreće i razvija svako dete). Da bi se uspešno suočili sa ovim problemom, neophodno je najpre utvrditi uzroke takvog stanja u našem društvu. Odnosno, treba utvrditi, zbog čega dolazi do negativnih posledica tokom vaspitanja dece, koja se bave ili su se bavila nekim od sportova, ili im je treniranje bilo uskraćivano. Većina mladih se bavi raznim sportovima. U njihovoj glavi se tada formira poseban stav po pitanju razloga bavljenja sportom, odabira sporta, efekata trenažnog procesa društvene satisfakcije itd. Ipak, splet raznih okolnosti utiče da ne nastave da se bave sportom i profesionalno. Odustajanje od daljeg sportskog angažmana se, uglavnom, pripisuje razlozima lične prirode (odnos roditelja prema sportu, loša ekonomska situacija u porodici i sl.). Kasnije se ispostavi da, u mnoštvu razloga odustajanja od daljeg treniranja, ima najmanje razloga tzv., lične prirode. Naime, pomenuti faktori "lične prirode" su verovatno uzrokovani sekundarnim faktorima, na koje običan čovek ne može da utiče. Na sekundarne faktore može da se utiče odnos države prema: obrazovanju i vaspitavanju omladine, razvoju sporta, socijalnim potrebama stanovništva i dr. Neophodno je da dođe do kvalitativnih pozitivnih promena u svim sferama funkcionisanja države, a koje su u interesu suočavanja sa ovim i sličnim problemima. Tek nakon toga se mogu očekivati pozitivni pomaci i po pitanju razvoja sporta i pravilnog usmeravanja omladine tokom njihovog intelektualnog, fiziološkog i emocionalnog razvoja.

Ljubav prema sportu kod većine mladih ostane velika i nakon odustajanja od treniranja. Posledica ljubavi prema sportu može da se manifestuje kroz očuvanje pozitivnog stava o funkcionisanju sporta kod nas. Shodno tome, određeni broj mladih, po završetku srednjeg obrazovanja, upisuje Fakultet fizičke kulture i na taj način pokušava da nastavi u istom smeru. Studirajući, obogaćuju svoje znanje o sportu i svim segmentima, koji su vezani za sport, očuvanje zdravlja i edukaciju mladih. Većina se studenata, po završetku studija na Fakultetu fizičke kulture, opredeljuje za edukaciju mladih u sportskim klubovima, u svojstvu trenera. Saznanja, koja im se pružaju tokom studija, utiču na kompletiranje stava o pozitivnim efektima bavljenja sportom. Pozitivna energija, koja se u budućim trenerima akumulira godinama, često počne da se eksploatiše prvih dana nakon završetka studija. Nakon studiranja počnu sa pisanjem raznih projekata, u kojima iznose svoje stavove i predloge o tome, šta bi trebalo učiniti, kako bi se unapredio kvalitet sporta u svim njegovim segmentima (od najmlađih kategorija do vrhunskih sportista, od sportiste do stručnih i odgovornih lica). Određeni broj trenera započne sa radom u nekom od sportskih klubova. Rad u sportskom klubu bi trebao da im omogućí stručno usavršavanje i napredak. Često, nasuprot tome, već nakon prvih radnih dana u klubu, vizija o idealu sportskog života, trenerske i pedagoške profesije počinje da bleđi. Mnogim trenerima postaju jasniji pravi razlozi odustajanja mnoštva mladih od sportskog života. Treneri svakog dana nailaze na razne probleme i pitanja, na koja ne mogu da nađu odgovor ni u jednom udžbeniku ili stručnoj literaturi. Tada počinje segment njihovog života, gde počnu da stiču nova znanja i pokušavaju da se uspešno suočavaju sa nastupajućim problemima. Neplanirano, ali svi treneri, sa početkom svoje trenerske karijere, upišu novu, "životnu" školu i počnu da polažu i "padaju" prve ispite.

Tokom radnog iskustva u sportskim institucijama i tokom sopstvenog detinjstva, treneri opaze određene slučajeve, koji su pravi pokazatelj lošeg vaspitanja i usmeravanja dece. Da bi bilo jasnije, evo i nekoliko upečatljivih i svima prepoznatljivih primera:

☞ dete želi da trenira neki sport, roditelji ne odobravaju treninge, a kao razlog navode mogućnost negativnog uticaja treninga na izvršavanje školskih obaveza (pri tom, roditelji su prevideli: potrebu deteta za kvalitetnim upražnjavanjem slobodnog vremena i za razvojem kolektivnog duha, pozitivne zdravstvene efekte),

☞ dete želi da trenira neki sport, a roditelji mu ne dozvoljavaju, jer smatraju da taj sport nije dostojan angažovanja njihovog deteta ili možda misle da je bolje da se njihovo dete bavi nekim drugim sportom (pri tom, roditelji nisu obavili nikakve konsultacije sa stručnim licima iz ove oblasti o pozitivnim i negativnim efektima bavljenja tim sportom),

☞ dete želi da trenira neki sport, a roditelji mu ne dozvoljavaju, jer smatraju da će finansiranje treninga negativno uticati na njihova, i ovako siromašna finansijska primanja (pri tom, roditelji nisu pokušali da pronađu način finansiranja ili da

na neki drugi način smanje eventualne troškove treniranja - eventualno neplaćanje članarine, popust prilikom kupovine sportske opreme i sl.),

☞ neki od roditelja je bio (ne)uspešan sportista u svojoj mladosti, a sada upućuje svoje dete na bavljenje sportom, iako dete ne pokazuje nikakvo interesovanje za tim sportom ili čak nije fiziološki i intelektualno sposobno za taj sport ili fizičku aktivnost tog tipa (da li dete treba da ispunjava roditeljske nedosanjane snove ili treba da sam kreira svoju viziju budućnosti),

☞ dete trenira neki sport, a roditelji konstantno utiču na efekte trenažnog procesa, tako što, smatrajući da trener ne obavlja dobro svoj posao, daju svom detetu pogrešne smernice i iniciraju kontraefekte (predoziranje opterećenja, sportske povrede, loša komunikacija deteta i trenera i sl. - pri tom, roditelji ne pokušavaju da ostvare bolji kontakt sa trenerom i ne obavljaju redovne konsultacije bez dečijeg prisustva, iako su one jako bitne; odnosno roditelji ne žele da prihvate činjenicu da stručni ljudi znaju bolje od njih, šta je i u kom trenutku dobro za njihovo dete),

☞ dete trenira neki sport, a trener nije dovoljno stručan ili iskusan da primeti propuste u vođenju treninga ili specifične potrebe deteta u datom trenutku na treningu (pri tom, trener ne prihvata sugestije drugih stručnih lica, ne obavlja konsultacije sa kompetentnim osobama, ne pokušava da pronađe način da reši problem uvodeći nove metode u trenažnom procesu).

Ovakvih primera ima mnogo više. Međutim, i navedeni primeri su dovoljni da se shvati suština problema. Posledice ovakvih primera su negativni uticaji na razvoj dece i omladine. Ukoliko bi se pristupilo analiziranju uzroka pomenutih pojava, hipotetički posmatrano, došlo bi se do sledećih podataka. Neadekvatno vaspitanje i usmeravanje dece predstavlja negativne posledice. Njihov uzrok se ogleda kroz loš odnos države prema primarnim problemima društva (nekvalitetno funkcionisanje ministarstva obrazovanja i sporta, ministarstva za rad, zapošljavanje i socijalnu zaštitu i dr.). Koliko god uzrok problema bio velik i nedostupan svakom treneru ponaosob, treba učiniti sve da se pronađe rešenje problema. Odnosno, treba pronaći načine da se utiče na promenu zakona o sportu u pozitivnom smeru i da se iniciraju veća ulaganja države u sve relevantne segmente za razvoj sporta i vaspitno – obrazovnih institucija.

3. REZULTATI I DISKUSIJA

Kao pojedinac, nijedan trener ne može da se suoči sa ovim problemima, niti može da na adekvatan način odgovori na pitanja, koja mu se nameću. Ipak, određeni problemi bi se mogli prevazići. Vremenom se, na određena pitanja, odgovori nameću sami po sebi. Da bi postojeći problemi bili rešeni i da bi se dali odgovori na sva pitanja, neophodno je posvetiti se naučnim istraživanjima. Ukoliko bi se naišlo na podršku kompetentnih osoba u sportu, mogla bi se osmisliti rešenja problema, sa kojima se suočavaju svi sportski radnici i institucije u našoj zemlji. Uz

dobru volju odgovornih lica, mnoga "goruća" pitanja bi dobila svoje odgovore, a i mnogi problemi bi bili prevaziđeni. Ostaje nada, da će u bližoj budućnosti biti više stručnih lica, koja će nastojati da se suoče sa ovim globalnim problemom i da će naići na podršku i "otvorena vrata", tokom svojih istraživanja i "borbe" sa tekućim problemima u sportu.

4. ZAKLJUČAK

Za kvalitetno funkcionisanje društva, mora se podići kvalitet funkcionisanja svih društvenih aspekata. Ukoliko se rešavanju ovih problema pristupi sa više pažnje i uložnog novca od strane državnih institucija, postojaće mogućnost za umanjeње problema. Vaspitno-obrazovne i sportske institucije će adekvatniji način pristupiti usmeravanju i vaspitavanju, a biće i više finansijskih sredstava za adekvatan razvoj dece. Konkretno, treba nastojati da se unapredi funkcionisanje sledećih segmenata:

- ☞ ostvariti kvalitetniju saradnju vaspitno-obrazovnih sa sportskim institucijama, koje u okviru svog delovanja značajnu pažnju posvećuju obučavanju mlađih uzrasnih kategorija,

- ☞ školsku nastavu treba organizovati tako, da omogući mladim sportistima da se neometano bave sportom (uskладiti školske i sportske obaveze sportista - naročito prilikom sportskih takmičenja),

- ☞ osavremeniti funkcionisanje sporta u školama (školske sekcije, stručni nadzor trenera iz okolnih sportskih klubova i školi),

- ☞ obezbediti veća finansijska sredstva za razvoj sporta u državi,

- ☞ edukaciju stručnih lica, podići na mnogo veći nivo,

- ☞ zaštititi prava sportista, trenera, klubova, kao i uloženi novac i imovinu finansijera u sportu,

- ☞ edukovati roditelje po pitanju odnosa prema sportu, kojim se njihovo dete bavi i po pitanju komunikacije sa detetom i njegovim trenerom,

- ☞ obezbediti sistematsko praćenje razvoja određene sportske grane i svih njenih činioaca,

- ☞ edukovati roditelje da vaspitavaju svoju decu u skladu sa načelima, koja važe u sportskim klubovima (u kojima im deca treniraju),

- ☞ poboljšati uslove trenažnih procesa u sportskim klubovima i školama,

- ☞ edukovati omladinu u smeru potreba za upražnjavanjem nekog od sportova,

- ☞ unaprediti sisteme takmičenja u svim uzrasnim kategorijama.

Da bi se realizovali svi ovi segmenti, neophodno je:

- ☞ pre realizacije, pristupiti detaljnoj izradi plana i programa delovanja

- ☞ prilagoditi postojeće relevantne zakone potrebama savremenog društva

- ☞ obezbediti stručna lica, čiji bi zadatak bio da realizuju reformske zadatke

Uspješna realizacija reformskih ideja može doprineti poboljšanju u svim sferama društvenog života, a mladima će biti omogućen kvalitetniji razvoj i usavršavanje u sferi sporta.

5. LITERATURA

1. BJELICA S., 1997., *Sociologija sporta*, Dnevnik, Novi Sad
2. BOŽOVIĆ R., 1982., *Granice takmičenja*, Polja
3. JANKOVIĆ V., RAKOVIĆ Ž. i VIDENOV A., 1981., *Analiza društva – Sociološki aspekt*, Savremena administracija, Beograd
4. JOKSIMOVIĆ S., MARIĆ R., MILIĆ A., POPADIĆ D., VASOVIĆ M., 1988., *Mladi i neformalne grupe*, Beograd
5. KAJOA R., 1985., *Igre i ljudi*, Nolit, Beograd
6. KOKOVIĆ D., 1986., *Sport bez igre*, Univerzitetska riječ, Titograd
7. KOKOVIĆ D., 1984., *Fenomen sporta i savremena kultura*, Pogledi
8. KOKOVIĆ D., 1989., *Latentne funkcije sporta, sociološko stanovište*, Zbornik radova nastavnika i saradnika Fakulteta fizičke kulture Novi Sad, Sveska IV
9. POPOVIĆ, RADOVIĆ M., 1989., *Srpski viteški kodeks*, Narodna knjiga, Beograd
10. POPOVIĆ Mihajlo sa saradnicima, 1977., *Društveni slojevi i društvena svest*, Centar za sociološka istraživanja, Beograd
11. SIMONOVIĆ LJ., 1984., *Sport – zabava, manipulacija, religija, stvaralaštvo*, Pogledi

ABSTRACT

Sporting activities are a very important aspect of social life. Considering the fact that many of the youth are active in sports, efforts should be made in order to provide them with quality conditions for progress and development. There are many factors on which success in sports and the quality of sporting performance depend. Some of the more important factors are: interpersonal relations (among sportspersons, family, coach, and school educator), financial investments into sports, degree of expertise of relevant competent persons, morality and willingness of the sportsperson, adaptability of modern law in sports to the needs of a contemporary society etc. There are instances when a certain number of aforementioned factors are not compliant to the needs of a sportsman, and they influence the development and progress of a sportsman in a negative manner. In order to overcome these problems, it is necessary to improve the functioning of all the segments which comprise a sportsman's life. All of the problems should be clearly defined; a reform plan and method devised, and lastly, the actual realization of the solution should be approached. The final result of the reforms should be top-quality development and training for sportspersons and the advancement of sports as a whole.